

Čeština na internetu

kde končí pravidla a začíná chaos

Petr Krčmář

2. listopadu 2025

Uvedené dílo (s výjimkou obrázků) podléhá licenci Creative Commons Uveďte autora 3.0 Česko.

O mně

- linuxák od roku 1998
- správce serverů
- lektor a konzultant
- šéfredaktor [Root.cz](#)
- člen [vpsFree.cz](#)
- organizátor [LinuxDays](#)
- můj web je [petrkrmar.cz](#)

Prezentace už teď na webu

www.petrkrcmar.cz

Jazyk

Co je jazyk?

- systém znaků pro sdílení myšlenek, pocitů a informací mezi lidmi
 - zvuky, písmo, slova, gramatická pravidla
- jazyk **není přírodním jevem** – musíme se ho učit
 - je vázán na konkrétní společenství, národ
- zahrnuje mluvenou i psanou podobu
- mluvčí předává informaci ukazatelem do kognitivního modelu
- příjemce přiřazuje konkrétní významy

Co chci říci → Co řeknu → Co příjemce slyší → Jak obsah chápe

Formy jazyka

- mluvená – přirozená zvuková podoba – výslovnost, intonace, tempo
- psaná – vizuální reprezentace jazyka pomocí písmen a interpunkce
- standardní (spisovná) – kodifikovaná varianta jazyka
- nestandardní (nespisovná) – nářečí, argot, hovorová řeč
- formální vs. neformální styl – podle situace a adresáta
- specializované jazyky – odborný (žargon), zákony, vědecký styl

Pls neříkej to našim, dneska jsem failnul test, wtf musím dát restart

Základní funkce jazyka

- dorozumívací – základní funkce každého jazyka
- myšlenková – jazyk je nástrojem myšlení
- národně reprezentativní – hlavní znak národní příslušnosti
- výrazová – yjadřování citů a přání
- výzvodá – působení na ostatní, přesvědčování
- estetická – umělecké využití krásy jazyka

Proč komunikace správně

„to je podle k zbytečne zvlást když už nemuzeme reikat ze jennepovona a nechcem rikat ze je povina“

- srozumitelnost – chceme si rozumět a chápat se
- důvěryhodnost – když píšete správně, vypadáte lépe
- efektivita – rychlé pochopení nevyžaduje dodatečnou komunikaci
- bezchybnost – správná interpretace obsahu
- přesnost – v oficiálních textech (třeba právních)
- zpracovatelnost – text lze hledat a strojově použít

Mluvené slovo a psaný projev

- perzistence – mluvené slovo je dočasné, psaný text zůstává
- mimoslovní složky – intonace, tempo, pauzy a nonverbální signály
- struktura – psaný text strukturovanější, organizovaný, formálnější
- gramatika – mluvená řeč toleruje hovorové tvary
- variabilita – slang, dialekt, fragmenty, výplňová slova
 - „takže“, „no“, „jakoby“, „vlastně“
- redakce – psaný text lze plánovat, revidovat a editovat
- pravidla a normy – psaný text má normy, můžeme se o ně opřít

Chyby a jejich příčiny

Nejsme dokonalí!

- chyby jsou přirozenou součástí lidské komunikace
- neznamenají vždy neprofesionalitu, ale prostor pro zlepšení
- nevhodné hanění a urážení autora
 - efektivnější je chyby opravovat konstruktivně
- chyby můžeme využít jako učební materiál
- editace dovoluje snížit počet chyb, ale nikdy ne na nulu
 - cílem je jasnost a spolehlivost, ne dokonalost
- je lepší chybu přiznat a opravit, než se hádat

Omlouváme se za chyby v textu. Snažíme se psát pro všechny a někteří čtenáři jen hledají chyby.

Příčiny chyb

- rychlost a lenost – píšeme rychleji, než přemýšlíme
- mobilní klávesnice – chyby vznikají kvůli překlepům
- automatické opravy – překlep způsobí zapsání jiného slova
- nedostatečná znalost gramatiky – ignorujeme vyvinutá pravidla
- kopírování chyb – chybný text se dnes rychle šíří
- hovorový styl – přenos mluvených variant do psaného textu
- angličtina a anglicismy – přejímání slov, syntaxe nebo slovosledu

Nejčastější typy chyb

- pravopisné – chybějící háčky/čárky, y/í, psaní velkých písmen
- gramatické – shoda přísudku s podmětem, pády, předložky
- interpunkční chyby – čárky ve větách podmínkových a vedlejších
- stylistické problémy – složitá větná stavba, pleonasmus, zkratky
- přejímání slov – nevhodné přejímky, zaplevelení jazyka
- emočně zabarvené formulace – urážky, nevhodný jazyk

Mě přijde, že se EU něčeho hrozně moc bojí, ale vůbec nechápu čeho.
Vždyd' jí máme všichni rádi.

Na co si dát pozor

Shoda přísudku s podmětem

- přizpůsobení tvaru slovesa (přísudku) osobě a počtu podmětů
 - přísudek se shoduje s podmětem v osobě a čísle
- nejčastěji chybujeme v minulém čase (**Děti běhaly po louce.**)
- pravidlo: mužský životný i, mužský neživotný y, ženský y, střední a
- vícenásobný podmět = vyhrávají muži
 - **Maminky, děti i tatínkové běželi.**
 - **Anička a její spolužačky se zasmály.**
- životnost určujeme porovnáním 1. a 4. pádu v jednotném čísle
 - chytáky: sněhulák, strašák, kostlivec, plyšák
- pomůcka: ti sněhuláci stáli, ty ženy nakupovaly, ta auta parkovala

Šetrné království: Květiny a plyšáci pro
zesnulou královnu nepřišli nazmar

Psaní přídavných jmen

- přídavná jména se obvykle začínají malým písmenem
 - český text, linuxová distribuce, pražská kavárna, italský sýr
- velkým písmenem
 - vlastní jména – Jan, Karel, Lucie, Panna orleánská
 - jména obyvatelská – Čech, Francouz, Moravan, Ostravan
 - odvozená od jména – Petrova šála, Klárčina kniha
 - oficiální názvy institucí – Policie České republiky
- malým písmenem
 - měsíce – leden, březen, květen
 - jazyky – angličtina, čeština, portugalština
 - názvy měn – koruna, dolar, euro
 - povolání – prezident, ministr, guvernér

Psaní číslovek

- číslovky píšeme buď slovy, nebo číslicemi – záleží na délce
- při psaní slovy vždy oddělujeme jednotlivé řády: sto padesát osm
- při psaní číslicemi existují jednoduchá pravidla
 - běžné (kardinální) číslovky s mezerou: 12 dětí, 52 kilogramů, 100 %
 - řadové číslovky s tečkou: 3. místo, 12. sjezd
 - přídavné jméno je složenina: 20letý plán, 12kilogramové závaží
- **správně: 12letý, 54 km, 2. defenestrace**
- **špatně: 20-tý, 15tý, 1ní, 2hý, 18ti**
- v češtině používáme desetinnou čárku, oddělujeme mezerami
 - správně: 15 254 458,2 Kč
 - špatně: 15.254.458.2,- Kč

Zákaz prodeje alkoholu osobám mladším 18ti let.

Psaní názvu měn

- máme tři možnosti
 - názvem měny: koruna, euro, dolar
 - zkratkou měny: CZK, EUR, USD
 - symbolem: Kč, € nebo \$
- v textu preferujeme český název měny, nekombinujeme varianty
 - mezinárodní zkratky a symboly jen v tabulkách a výkazech
- všechny názvy měn píšeme malým písmenem a **skloňujeme je**
- euro skloňujeme pravidelně podle vzoru město
 - **správně: stálo to sto eur, pět dolarů a sto korun**
 - **špatně: stálo to sto euro, pět dolar a sto koruna**

Ošetření úrazu v Rakousku ji stálo 300 euro,
pojišťovna proplatila jen část

Plevelení cizími slovy (lexikální plevel)

- nevhodné nebo zbytečné zapojení cizích slov do českého textu
- vliv angličtiny v IT, marketingu, vědě a popkultuře (youtubeři)
- někdy (domnělý) nedostatek češtiny pro odborné termíny
- často ale lenost a snaha vypadat zajímavě, zhoršuje čitelnost
- hledání hranice: české ekvivalenty vs. srozumitelnost
 - přístup citem: existuje široce rozšířený ekvivalent?
- řada typických forem
 - anglicismy – startup, meeting, feedback, deadline, fallback
 - hybridní výrazy – defaultní, bestovat, meetingovat, updatovat
 - cizí frazeologismy – ad hoc, per capita, circa, a priori, versus, via
 - překladové zkratky – CEO, KPI, B2B, PR, FYI, BTW

Pomozte vytvořit service spouštěný při vypnutí xorgu

Chybné překlady (z angličtiny)

- často otrocké překlady podobných slov
 - pozor na **falešné kamarády** – podobně znějící slova
- host a hostitel (ve virtualizaci): host – hostitel, host – guest
- actually a aktuálně: actually – vlastně; aktuálně – currently
- control a kontrolovat: control – řídit; kontrolovat – check
- virtually a virtuálně: virtually – prakticky, virtuálně – virtual
- literally a literární: literally – doslova, literární – literary
- sympatethic a sympatický: soucitný, nice
- billion a bilión: billion – miliarda (10^9), bilión – trillion (10^{12})

České přívlastky a angličtina

- angličtina často skládá více přídavných jmen jako atribut
 - v angličtině neskloňujeme ani nepoužíváme pády
 - běžně tedy: Android phone, Linux kernel, Docker container...
- v češtině ale takto přívlastky **nefungují**
 - nemůžeme otrocky: **Android telefon**, **Linux jádro**, **Docker kontejner**
- můžeme použít přídavné jméno (přívlastek shodný)
 - **androidí telefon**, **linuxové jádro**, **dockerový kontejner**
- nebo předložkovou vazbu (přívlastek neshodný)
 - **telefon s Androidem**, **jádro z Linuxu**, **kontejner v Dockeru**

Skloňování zájmen

- ji/jí – čtvrtý pád (koho co), třetí pád (komu čemu)
 - pomůcka: ukazovací zájmeno **ta**, zavolal **té**, navštívil **tu**
- **správně: Zavolal jí, aby ji pozdravil.**
- podobně naši/naší, naši/naši, vaší/vaši

- mě/mně – druhý a čtvrtý pád, třetí a šestý pád
 - pomůcka: použijeme náhradní slovo **Pepa** a spočítáme slabiky
 - potkali Pe-pu = potkali mě, dali to Pe-po-vi = dali to mně
- **správně: Potkali mě dřív a dali tedy dárek mně.**

- sebou/s sebou – pohyb tělem, mít u sebe
- **správně: Házel sebou ze spaní. Je to samo sebou. Nešij sebou.**
- **správně: Na výlet si s sebou vezměte svačinu.**

Nevhodně použitá slova

- díky/kvůli – pozitivní vs. neutrální emoční zabarvení
 - Díky nemoci zemřel. Kvůli havárii ochrnul.
- stejně jak/více než/méně než – rovnost a nerovnosti či míra
 - více jak sto, stejně než padesát, více než tisíc
- velmi/moc/strašně – nevhodné citové zabarvení
 - Jsi strašně krásná, líbíš se mi jak prase. Je velmi hezká, moc se mi líbí.

Chybně použitá slova

- standardní – normální, obvyklý běžný
- standarta – prapor vojenských jednotek nebo hlav států
- efektní – vyvolávající překvapivý dojem
- efektivní – účinný, účelný
- tip – odhad výsledku, rada, doporučení
- typ – druh, vzor, znak
- hold – projev pocty nebo úcty
- holt – inu, zkrátka a dobře
- zmatený – popletený, chaotický nebo bezradný
- zmatečný – právně chybný, právně neplatný

Podmiňovací způsob

- podmiňovací způsob slovesa **být**
 - po změně tvaru jde vždy stále o jedno slovo
- v 1. osobě j.č. vždy **bych**, nikdy **bysem**, ani **by jsem**
- v 1. osobě mn.č. vždy **bychom**, nikdy **bysme**, **byzme**, ani **by jsme**
- ve 2. osobě j.č. vždy **bys**, nikdy **by jsi**
- ve 2. osobě mn.č. vždy **byste**, nikdy **by jste**
- ve 3. osobě vždy tvar **by**
- podobně **kdybychom**, **abychom**, **abyste**, **kdybyste**...

*„Čeština je krásná řeč. Ona má obrovskou
plejádu slov pro obyčejné věci.
Třeba kulaťoučké jablíčko. To neřeknete jinou řečí.
Angličan musí říct ‚a litte round apple‘, malé kulaté jablko...
Tomu přece chybí barva i vůně.“*

Jan Werich

Otázky?

Petr Krčmář
petr.krcmar@iinfo.cz